

ŠTO PRIKUPLJA HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ? (Razmišljanja jedne kustosice)

MAJA ŠKILJAN □ Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

sl.1 Svečani jastuk za novorođenče iz obitelji Erdödy, oko 1880.g.

Konstatirati da se tradicionalna definicija muzeja u današnjem vremenu izmijenila, dakako, nije nikakva mudrost. Svojoj prvotnoj namjeni prikupljanja, čuvanja i izlaganja raznih starih, vrijednih, lijepih predmeta muzej je najprije pridodao funkciju njihova proučavanja i opisanja, pa je tako od kulturno-edukativne institucije pre-rastao i u stručnu i znanstvenu ustanovu. Kasnije je svoje djelovanje proširio i na informacijsko područje, te je postao i nekom vrstom baze podataka, pa se često u tu svrhu povezuje s drugim muzejima i informacijskim ustanovama. Muzej svojim podacima istovremeno opslužuje zajednicu u kojoj djeluje i priprema te podatke za neke buduće moguće analize i izučavanja. Ova postupna transformacija muzeja s jedne je strane dovela do njihove (katkada i veoma uske) specijalizacije, a s druge je strane silno povećala opseg objekata

koji mogu postati muzejski predmeti ili eksponati, jer njihov izbor više nije određen samo njihovim mjestom u prošlosti niti njihovim značenjem u sadašnjosti nego i njihovom mogućom upotrebom u budućnosti. Najjednostavnije bi se moglo kazati da u današnje vrijeme u principu bilo koji objekt potencijalno predstavlja muzejski predmet: gotovo je nemoguće zamisliti ikoju grupu objekata (od ključeva i brava do mađioničarskih potreština, od školjaka i rakova do dječjih igračaka, na primjer) koja ne bi bila (a zapravo već i nije) skup stvari kojima se bavi neki manje ili više specijaliziran muzej.

Čak i donedavno ograničenje prema kojem su muzejskim predmetima postajali samo materijalni, "opipljivi", fizikalni objekti (koji su i sami ponekad - u muzejima parfema ili zvukova, na primjer - svoju "fizikalnost" realizirali prije svega na nivou "podloge", dakle bočice ili gramofonske ploče, primjerice, a mnogo manje na razini predmeta) danas je dokinuto, jer postoje ne samo muzeji holograma nego i različiti oblici virtualnih, internetskih muzeja. Usprkos tome, kako se većina muzeja još uvijek bavi materijalnim objektima, zadržat ćemo se na problemu njihova prikupljanja i obrade: to da se u principu bilo koji objekt može pretvoriti u muzejski predmet, i na teorijskom i na praktičkom planu postaje činjenica dovoljno zanimljiva za promišljanje prema kojim kriterijima dolazi do takve transformacije. Pri tome ćemo definirati *objekt* kao svaku materijalnu pojavu koja bi mogla postati predmetom muzejske obrade i čuvanja, *muzejski predmet* bit će onaj objekt koji se doista u muzeju obrađuje (dakle, onaj objekt koji se - u okvirima naših pravila - u muzeju inventira), dok će *eksponat* (ili *izložak*) biti objekt koji se izlaže u muzeju, bilo u njegovu stalnom postavu, bilo na nekoj od njegovih povremenih izložaba. Sasvim je jasno da se - osobito u suvremenoj muzeološkoj praksi - muzejski predmeti i eksponati mogu međusobno razlikovati: samo se dio predmeta (i to u načelu njihov manji dio) doista izlaže, dok su preostali pohranjeni u spremištima, no unatoč tome obrađuju se i pripremaju za potencijalne buduće analize, s mogućnošću, dakako, da jednom postanu i eksponati. Na samim izložabama, opet, pojavljuju se i objekti koji su ondje iz estetskih, edukativnih ili nekih drugih razloga, a ne

st.2 Klavir Josipa Runjanina na kojem je 1842. g. skladao himnu "Lijepa naša"; Beč, tvornica "Jacob Czapka", prva pol. 19 st.

predstavljaju dijelove muzejske zbirke - oni su, dakle, samo eksponati.

Kako ne bismo problem kriterija za izbor predmeta za muzejsku zbirku promatrali na sasvim apstraktnom nivou, pokušat ćemo ga prikazati na sasvim konkretnom primjeru Hrvatskoga povijesnog muzeja u Zagrebu. Možemo se nadati da neki od zaključaka do kojih ćemo doći imaju bar donekle širu teorijsku vrijednost. Hrvatski povijesni muzej proizišao je iz jednog općeg, Narodnog muzeja, dakle iz institucije kakva u modernim društvima zapravo više ne postoji, i od svojeg je početka bio specijalizirani muzej: njegova je "specijalizacija" sadržana i, kako se pretpostavlja, dovoljno precizno određena samim njegovim imenom. Ta "specijalizacija" ujedno na prvi pogled jednoznačno određuje koji će objekti biti izabrani među muzejske predmete. Ti bi objekti morali omogućiti da se s pomoću predmeta proučava i u obliku stalnog postava i pojedinačnih izložaba eksponatima prikaže hrvatska povijest.

No, ako ispitamo kako atributi koji određuju specijalnost muzeja, dakle *povijesni* i *hrvatski*, utječu na odnos prema objektima i na njihovo pretvaranje u muzejske predmete, zapaziti ćemo da ti pridjevi ni u kojem slučaju nisu jednoznačni. To znači da o interpretaciji njihova sadržaja doista ovisi kako će izgledati muzejske zbirke. Naime, prije svega sam pojam *povijesti*, iz kojega je izveden pridjev *povijesni*, može se tumačiti na različite načine, ali mi ćemo ovdje te načine prikazati u veoma jednostavnom obliku, promatrajući ih kroz muzejsku praksu i ne pretendirajući uopće na to da se bavimo problemima historiografije a još manje filozofijom povijesti.

U najjednostavnijoj i, u novovjekovnoj muzejskoj praksi, najstarijoj interpretaciji *povijest* se shvaćala u prvom redu *kao starina*, dakle kao prošlost, te su se predmeti birali prema dvama kriterijima: prema osnovnom kriteriju starosti (što je objekt stariji, to je prikladniji za to da postane muzejski predmet), te dodatnom kriteriju reprezentativne estetske vrijednosti (a ta se vrijednost mijenja u toku vremena, ali pridonosi tome da predmet bude izložen kao eksponat). U Hrvatskome povijesnome muzeju jedan dio predmeta (osobito onih prikupljenih u razdoblju Narodnog muzeja, ali i kasnije) uvršten je u zbirke zacijelo u skladu s ovim tumačenjem povijesti, prema kriteriju starine: fragment arhitekture iz 15. stoljeća, pisani dokument iz 17. stoljeća ili istovremeni komad pokućstva vrlo će vjerojatno postati muzejski predmeti i kad im je porijeklo nepoznato ili sadržaj nije relevantan, a isti takvi objekti iz 19. ili 20. stoljeća imaju mnogo manje izgleda da uđu u zbirke Muzeja.

U drugoj, nešto kasnijoj interpretaciji *povijest* postaje *skup bitnih događaja*, koji je vremenski ureden s pomoću uzročno-posljedičnih veza. Protagonisti su tih događaja (nerijetko shvaćeni i kao pokretači povijesti) *značajne ličnosti*. Da li je neki događaj bitan i da li je neka ličnost značajna ovisi uvijek o ideologiji kasnijih interpretatora. Ipak ti događaji i ličnosti prikazuju se kao da su objektivno zadani. Takva interpretacija *političke povijesti* zapravo i omogućuje stvaranje povijesnih muzeja, koji se definiraju kao mjesta na kojima se pohranjuju svjedočanstva o događajima i ličnostima, pa je osnovni kriterij za odabir predmeta baš njihova povezanost s tim dvama elementima povijesti. Ovo se tumačenje može proširiti i na *kulturnu povijest* (u kojoj

sl.3 Renesansa mjedena pipa iz zagrebačke katedrale, 16.st.

sl.4 Lutka od biskvita i papir-mašea izrađena u tvornici "Aramand Marseille", Njemačka, oko 1920.g.

događaje nerijetko zamjenjuju čitava razdoblja), no načelo odabira u osnovi ostaje isto. Zbirke Hrvatskoga povijesnog muzeja sadržavaju mnogo predmeta prikupljenih prema tom kriteriju. On je, na primjer, u temelju "ostavština značajnih ličnosti" koje u sebi okupljaju najrazličitije predmete koje je neka značajna ličnost svojim djelovanjem u toku života na izvjestan način "posvetila".

U malo izmijenjenom tumačenju povijest se pretvara u *svrhovit proces* u kojem ne sudjeluju samo pojedinci nego i kolektivi, poput nacija, pojedinih slojeva stanovništva ili klasa. Tada predmeti više ne moraju svjedočiti samo o događajima i pojedincima nego i o procesima i o tome kako su ih neki kolektivi uvjetovali. U zbirke Muzeja uvrštavaju se i objekti koji ilustriraju društvene slojeve (građanstvo, seljaštvo, svećenstvo...), organizacije (partije, crkve...), pokrete (ilirci, partizani...) ili značajne epohe (narodni preporod, NOB...), i to prema kriteriju reprezentativnosti, čije tumačenje ponovo ovisi i o ideološkim elementima.

U novijoj historiografiji ovakvo se poimanje povijesti i njezina smisla već duže vrijeme dovodi u pitanje s nekoliko različitih pozicija. Za muzeološku teoriju i praksu vjerojatno su najvažnije dvije novije historiografske tendencije. Prije svega, pojavila se kritika "velike povijesti", tj. svođenja povijesnih tokova na "bitne", "značajne", "historijske" događaje i ličnosti: da bismo razumjeli prošlost, nužno je sagledati i "malu povijest", dakle povijest običnih ljudi, *povijest svakodnevnog života*, koja je i sama neraskidivo "upletena" u povijesne procese i u krajnjoj ih konsekvenciji također određuje. Radikalna kritika ide još dalje i katkada tvrdi da povijest ne sačinjavaju uzročno-posljedično poredani događaji i procesi nego se ona zapravo sastoji samo od kazivanja o tim događajima i procesima. Tu se *povijest* ukazuje samo *kao priča*, i to ne jedna priča nego niz različitih priča, koje se ponekad mogu djelomično podudarati ali i u potpunosti međusobno razlikovati, a da pri tome nemamo mogućnosti da odredimo koja je od njih točna (jer nijedna to zapravo nije).

Ove dvije "nove" povijesti, povijest svakodnevnog života i povijest kao priča, uvode i posve nove kriterije za odabir predmeta za Hrvatski povijesni muzej (i, dakako, za svaki povijesni muzej uopće). S jedne strane, u

zbirku se moraju uvrstiti i oni predmeti koji svjedoče o "maloj povijesti", dakle o životu u svakodnevici (to je stajalište u osnovi zasnivanja muzejske Zbirke predmeta iz svakodnevnog života), a s druge strane muzejskim predmetom potencijalno postaje bilo koji objekt koji uz sebe *ima priču*. Jedan dio objekata (npr. pisani dokumenti, ali i drugi objekti s nekim natpisom) već u sebi doista ima sadržanu vlastitu priču ispričanu jezikom, drugi je (poput fotografija, realističkih slika, skulptura, grbova, zemljopisnih karata...) pričaju drugim znakovima, pa se njihove priče mogu s više ili manje točnosti "prevesti" na prirodni jezik. Trećima se priča može dodati u obliku kazivanja neposrednog ili posrednog svjedoka (npr. uz neki ključ, komad oružja ili namještaja može se pojaviti iskaz o mjestu, vremenu ili načinu njihove upotrebe). U "najjačoj" verziji ovakva pristupa jezična priča nije ni potrebna onim objektima koji je nemaju, jer oni sami - svojim oblikom, funkcijom, odnosom prema drugim sličnim ili različitim objektima - predstavljaju svoju priču.

Na osnovi ovakvih polazišta bilo koji objekt uopće predstavlja potencijalni muzejski predmet svakog povijesnog muzeja. Naime, svaki se objekt, s jedne strane, može shvatiti kao svjedočanstvo o svakodnevnom životu u određenom razdoblju. Za razliku od "velike povijesti", koja se upravo temelji na zanemarivanju detalja i na odabiru reprezentativnih elemenata, "mala povijest" sastoji se od sitnica koje nam sve moraju biti jednako važne, ako ne želimo iznevjeriti njihovu stvarnost. To otprilike znači da nekom, na primjer, budućem istraži-

sl.5 Kožnati pojas s karneolom za zaštitu od uroka; okolica Požege, 19.st.

vaču upotrebe čavala u svakodnevnom životu ili uloge "obične", neumjetničke fotografije u 19. stoljeću ne bismo smjeli dokinuti mogućnost da što točnije izučiti svoj predmet tako da neke čavle ili neke fotografije, prema bilo kojem kriteriju, ne uvrstimo u muzejsku zbirku. Jednako tako, ako sve *priče* potpuno jednako-pravno sudjeluju u raznolikom "tkanju povijesti", sasvim je nedopušteno (pa i neodgovorno prema budućnosti, za koju ne možemo znati kakve će je sve priče zanimati) ikoju od njih izostaviti.

I ove su interpretacije povijesti ostavile jasan trag u zbirkama Hrvatskoga povijesnog muzeja, a osobito u Zbirci predmeta iz svakodnevnog života. Ona (ali ne jedino ona) svojim relativno velikim udjelom u ukupnom broju predmeta i svojim stalnim rastom, pa i time što joj "granice" nisu jasno određene, očito pokazuje s kakvim se problemima Muzej već susreće, a još će se više susretati u budućnosti. Ipak, prije nego što pokušamo naznačiti moguće odgovore na taj izazov, potrebno je razmotriti i pitanja koja se javljaju u vezi s drugim atributom iz imena Muzeja, u nadi da će on možda unijeti neku vrstu ograničenja u izbor potencijalnih muzejskih predmeta.

Pridjev *hrvatski*, kao što je poznato, i u svakodnevnom je jeziku dvoznačan, jer se izvodi iz dviju riječi: *Hrvatska* i *Hrvati*. U izmijenjenom nazivu Muzeja (koji se nekad zvao Povijesni muzej Hrvatske, a pridružen mu je i Muzej revolucije naroda Hrvatske) ta je dvoznačnost svakako namjerno zadržana, pa se atribut odnosi i na hrvatsku državu, njezin teritorij i njezino stanovništvo i na hrvatsku naciju i njezine pripadnike. Sa stajališta muzejske prakse sadržaj atributa *hrvatski* mogao bi se, dakle, odrediti otprilike kao "sve što se odnosi na teri-

torij današnje hrvatske države i povijesnih postojbina Hrvata, od njihova dolaska na Balkanski poluotok, i sve što se odnosi na Hrvate, ma gdje se oni nalazili". Nije teško zapaziti da ovakva definicija ne unosi nikakvo stvarno ograničenje u izbor predmeta za zbirke, koju god od mogućih interpretacija povijesti odabrali. Ako povijest shvatimo kao starinu, svaki drevni predmet (slika starog talijanskog ili nizozemskog majstora ili turska puška iz 18. stoljeća, na primjer) samim time što je "dotaknula" hrvatsko tlo ili prošla kroz ruke nekog Hrvata (u vremenu svojeg nastanka ili danas, posve svejedno) postaje dio hrvatskih starina. Ako povijest razumijemo kao niz događaja određenih djelovanjem pojedinaca, teško je zaniijekati da su ne samo bitka kod Sigeta i Napoleon, na primjer, nego i bitka kod Trafalgara i Karlo Veliki, ne samo francuska nego i američka revolucija (a o oktobarskoj da i ne govorimo), na izvjestan način utjecali na hrvatsku povijest: Hrvatska i Hrvati nisu u sebe zatvorena cjelina već su mnogobrojnim vezama povezani s cjelinom svijeta. Ako je povijest priča, dovoljno je da je ispriča Hrvat ili netko u Hrvatskoj, pa da pronademo opravdanje za njezino uvrštavanje u hrvatsko "tkanje povijesti": tako se, uostalom, kineski fenjer kojim je osvjetljavao put istarski mornar ili seljak ili japanska šalica iz koje je pila zagrebačka gospođa pretvaraju u legitimne predmete iz zbirki Hrvatskoga povijesnog muzeja. Napokon, onog trenutka kad pronademo Hrvata na Haitiju ili stanovnika Haitija na prolazu kroz Hrvatsku, i Haiti postaje dio hrvatske povijesti! Ili: senegalska ratnička maska ulazi u hrvatsku povijest i tako da je ovamo donese istraživač iz Hrvatske i tako da je stanovniku Hrvatske pokloni Senegalac (pa i Francuz ili Englez) na proputovanju kroz Hrvatsku.

sl.6 Putni brodski zahod s vodokotlićem i poklopcem, kraj 19 st.

sl.7 Homeopatska apoteka (putna) Đure Jelačića, brata bana Josipa Jelačića, Beč, 19.st.

Drugim riječima, i površna analiza pridjeva *hrvatski* i *povijesni* navodi nas na zaključak da u načelu svaki objekt može doista postati muzejskim predmetom i dijelom zbirki Muzeja. Naime, sasvim je jasno da u današnjem vremenu Hrvatski povijesni muzej, i kao znanstvena i kao informacijska, pa i kao kulturna institucija, ne može pristati na zastarjela i tradicionalna tumačenja povijesti. On svoje funkcije i u sadašnjosti i za neke buduće istraživače može obaviti samo pod uvjetom da se ne ograniči na promatranje "velike povijesti", već da prikuplja i materijal "male povijesti". Ako ne bi tako postupao, ne samo da bi izostavio jedan bitan vid ljudskog života u prošlosti nego bi neprestano bio u opasnosti da falsificira tu prošlost sagledavajući je kroz ideološku optiku sadašnjosti. Da je ta opasnost realna, jednako dokazuju obje nedavne epohe - i ona jugoslavenska i ona hrvatska - koje su, svaka na svoj način, izravno zahtijevale sasvim određenu interpretaciju povijesnih zbivanja.

U skladu sa zahtjevom da Muzej prikuplja predmete koji će omogućiti rekonstruiranje raznolike slike prošlosti, otvorene prema različitim interpretacijama i u sadašnjosti i u budućnosti moglo bi se zamisliti da u *Hrvatskom povijesnom muzeju muzejskim predmetom u principu postaje svaki onaj objekt koji u sebi ili uz sebe ima priču, uz uvjet da se ona može ispričati (i) jezikom i da u sebi sadržava element hrvatskoga, u oba njegova značenja*. Priča, prema tome, može biti sadržana u samom predmetu (u pisanom dokumentu u vezi s Hrvatskom i Hrvatima, u slici, fotografiji ili karti koja prikazuje nešto što je hrvatsko, u grbu čiji heraldički simboli "pričaju" hrvatsku priču, u novčiću s natpi-

som...) ili, kao što smo već kazali, može biti ispričana izvan njega i pridodana predmetu, a nerijetko se mogu obje priče kombinirati. Objekti bez priče u sebi ili uz sebe ne bi smjeli postajati muzejskim predmetima.

Budući da se - iz obzira i prema prošlosti i prema eventualnim istraživačima u budućnosti - priče ne mogu, kako smo također kazali, vrednovati po svojoj zanimljivosti niti prema bilo kojem drugom izvanjskom kriteriju i da su zbog toga sve međusobno ravnopravne, broj potencijalnih muzejskih predmeta i u ovom pristupu ostaje golem i, vjerojatno, zapravo beskonačan. Ova totalna otvorenost popisa mogućih predmeta uvodi nas u novi niz problema.

Preskočit ćemo problem kako rasporediti predmete u pojedine muzejske zbirke, dakle kako logički razvrstati muzejsku građu da bi se omogućila njezina najefikasnija obrada i prezentacija, jer bi taj problem zahtijevao jednu sasvim novu analizu koja nadilazi granice ovog teksta. Okrenut ćemo se stoga praktičnoj dimenziji problematike koja proizlazi iz ponudnog kriterija za odabir muzejskih predmeta.

Naime, Hrvatski povijesni muzej (kao i svaki muzej, uostalom) konkretna je institucija koja djeluje u uvjetima određenima općom društvenom situacijom. Ti su uvjeti, dakako, daleko od optimalnih, a u slučaju Muzeja oni obuhvaćaju, među ostalim, neadekvatan muzejski prostor. On ne dopušta otvaranje stalnog postava, pa prikupljanje predmeta mora voditi neprestano računa i o tome da će stalni postav jedanput u budućnosti ipak biti ostvaren. U današnjem prostoru, osim toga, depoi svojom kvadraturom jasno ograničavaju mogućnosti prikupljanja predmeta. S druge strane, ti uvjeti određuju

sl.8 Ručni stroj za pranje rublja "Ekomix"
tvornica "Tehnomehanika" iz Marije
Bistrice, oko 1940.g.

i (posve ograničen) broj kustosa koji se mogu baviti obradom predmeta. Treba naglasiti da ni u optimalnim uvjetima ni izložbeni prostor ni depoi ni broj zaposlenih kustosa ne bi, sasvim očito, bio neograničen. Drugim riječima, ma koje teorijsko polazište za uvrštavanje predmeta u zbirke odabrali, ono ne može sadržavati neselektivne kriterije i mora nekako unaprijed limitirati izbor objekata.

Jedan dio tih ograničenja praktične je i bar donekle objektivne prirode (nedostupnost objekata, njihova visoka cijena, fizička nemogućnost da se pohrane u spremištu ili izlože itd.), no ovdje će nas zanimati druga dimenzija problema. Prije svega, budući da je povijesni muzej samo jedan od specijaliziranih muzeja, pitanje je kako se njegovi predmeti (ako smo pretpostavili da njihov izbor može biti gotovo neograničeno širok) razlikuju od predmeta drugih, osobito onih srodnih, muzeja, na primjer arheološkog, etnografskog ili muzeja za umjetnost i obrt. Ako je težište na *priči predmeta*, čini se da bi se ta razlika zapravo morala vidjeti u samoj priči, dakle u načinu na koji je ispričana: kako ova razlika doista izgleda, otkrilo bi se, prema tome, nekom drugačijom, možda lingvističkom analizom. Budući da takva analiza ne postoje, problem ćemo morati ostaviti po strani i pretpostaviti ćemo da postoji neko intuitivno znanje koje kustosima omogućuje da *povijesne priče* razlikuju od arheoloških, etnografskih i drugih priča: kako praksa muzeja pokazuje, takvo znanje doista postoji, ali ono je bar djelomično intuitivno, pa ostavlja relativno široke margine u kojima se interesi nekih muzeja podudaraju, tako da se za pojedine objekte ne zna točno u kojem bi muzeju oni bili najprikladniji predmet.

No i samih povijesnih priča uz predmete, u smislu u kojem smo dosad o njima govorili, ima bezbroj, pa je neophodno uvesti još neka dodatna ograničenja da broj potencijalnih predmeta ne bi bio beskonačan.

Među brojnim mogućim ograničenjima navest ćemo samo tri za koja nam se čini da su primjenjiva u muzejskoj praksi:

- 1) Priča bi morala biti *autentična*, što ne podrazumijeva samo njezinu vjerodostojnost i jasnu povezanost s predmetom na koji se odnosi nego i to da proistječe iz vremena u kojem je predmet bio "u upotrebi" ili nastao.
- 2) Priča bi morala biti *specifična*, što znači da bi morala predmet na koji se odnosi prikazivati kao nešto što se ističe među drugim istovrsnim predmetima.
- 3) Priča bi morala potjecati *iz prošlosti*, pa bi se - uz primjenu jedne verzije ne odviše popularne "teorije distance" - tako unaprijed isključivale priče (i objekti) koji nisu stariji od 10, 20, 30... godina, uz pretpostavku da oni pripadaju sadašnjosti, te stoga ne mogu biti predmeti u povijesnome muzeju.

Svako od ovih ograničenja nosi sa sobom nove probleme i opasnosti. Što se tiče autentičnosti, nju je, dakako, nerijetko teško provjeriti (osobito kad je riječ o starijim predmetima), a dodatni zahtjev prema kojem bi priča morala biti iz vremena predmeta nije uvijek lako zadovoljiti: da li, na primjer, barokni naslonjač čija priča o upotrebi seže unatrag samo do 19. stoljeća treba isključiti iz muzejske zbirke? Napokon, ako je povijest samo priča, onda su sve priče ne samo jednako vrijedne nego i podjednako (ne)vjerodostojne, pa ovo ograničenje gubi svaki smisao. Zbog toga bi ga trebalo

sl.9 Kutija za radničke cigarete od ljepenke iz prve pol. 20.st.

primjenjivati s oprezom i ne u svim slučajevima, kombinirajući teoriju povijesti kao priče i kao niza realnih zbivanja, ako je to ikako moguće. Kad je riječ o specifičnosti priče (priča: "Ovaj je ključ otvarao vrata u 18. stoljeću u Zagrebu" nespecifična je, za razliku od priče: "Ovaj je ključ otvarao određena vrata određene kuće određenog čovjeka"), primjenom ovog kriterija isključuju se *tipične priče*, tj. one koje pričaju o općim karakteristikama nekog razdoblja i koje su zacijelo također bitne za razumijevanje povijesti. Pitanje je treba li iz muzejske zbirke, na primjer, isključiti sve "nespecifične" partizanske puške i zadržati samo one koje su svojom pričom izravno povezane sa sasvim određenim pojedincem ili događajem. I ovdje bi vjerojatno trebalo ublažavanjem kriterija postići neku vrstu ravnoteže između specifičnog i tipičnog. Uvođenje "povijesne distance" također je problematično, jer ono onemogućuje prikupljanje suvremenih predmeta koji obilježavaju sadašnji trenutak a za koje se može pretpostaviti da će za 10 ili 20 godina biti mnogo teže dostupni (kako, na primjer, prikupljati političke letke, ili oglase i druge elemente za hemeroteku, ili objekte koji su trenutačno "u modi", nego u vremenu njihova nastanka?).

Da bi se kriteriji ograničenja ipak bar donekle održali, a da opasnost od falsificiranja povijesti ne bude prevelika, moglo bi se zamisliti da se takvi "sumnjivi" objekti pretvaraju u muzejske predmete u dvije odvojene faze. U prvoj od njih oni bi (zajedno sa svojom pričom: bilježenje priče u ovom pristupu postaje nezaobilazan dio primarne muzejske obrade) prolazili kroz muzejsku knjigu ulaska i zadržavali se u nekoj vrsti "čistišta" tako dugo dok njihova autentičnost ili specifičnost ne bi bila provjerena ili dok ne bi prevladali zadanu vremensku distan-

cu, a tek nakon toga upisivali bi se u knjigu inventara i postajali muzejskim predmetima ili bi se definitivno "izbacivali" iz zbirke.

Postoji, napokon, još jedan dosad gotovo nespomenut aspekt problema: svaki muzej, pa i Hrvatski povijesni muzej, danas je u osnovi institucija koja svoj odnos prema društvu u kojem djeluje realizira na nekoliko različitih razina. S jedne strane, tu se nalazi zajednica u cjelini (koja Muzej i financira), s druge strane tu je i mreža kulturnih i znanstvenih ustanova s kojima je Muzej u svojoj djelatnosti neposredno i posredno povezan (i koja, dakako, prelazi nacionalne i državne granice), a zatim su tu i pojedinci za koje je Muzej "servisna datoteka", te napokon oni koji kao publika posjećuju muzejske izložbe. Sve ove grupe korisnika muzeja postavljaju pred Muzej različite zahtjeve: zajednica, na primjer, prije svega traži da on služi za održavanje kolektivnoga povijesnog identiteta; srodne institucije zahtijevaju, među ostalim, da obrada predmeta bude što sličnija njihovoj kako bi međusobna suradnja bila što efikasnija; istraživačima je bitna dostupnost i obrađenost podataka; posjetiocima je vjerojatno važno da otkriju edukativne i estetske elemente izložaka itd. Stoga se priče uz predmete, pa i sve druge poruke što ih Muzej svojim zbirkama i izložbama i svojim djelovanjem u cjelini šalje nerijetko moraju među sobom razlikovati i biti prilagođene pojedinim korisnicima. To zapravo znači da Muzej (odnosno njegovi kustosi, i kao zajednica suradnika i kao pojedinci) nisu - ni u najidealnijim uvjetima, dakle, zamislimo: bez financijskih ograničenja - slobodni u izboru predmeta, već ga moraju, svjesno i nesvjesno, prilagođavati očekivanjima svojih korisnika. Neki su mehanizmi takva prilagođivanja

institucionalizirani (na primjer, u formi komisija za otkup), a drugi su neinstitucionalizirani i javljaju se najčešće kao povratne informacije koje o predmetima i eksponatima stižu od korisnika (od posjetilaca u knjizi dojmova, na primjer, od stručne kritike izložbi, od iskaza zadovoljstva ili nezadovoljstva znanstvenom i stručnom suradnjom itd.). Čini se, ipak, da danas nedostaje neki oblik provjeravanja koliko je povijesna priča, ispričana predmetom ili uz njega, doista relevantna za zajednicu i društvo, dakle provjere u kolikoj mjeri priča koju Muzej pripovijeda i svojim pojedinim predmetima, i svojim zbirkama, i svojom cjelinom, stiže doista do onih kojima je namijenjena. Bez ikakvih pretenzija da se odgovori na pitanje kako bi ta provjera mogla realno izgledati, možda nije neopravdano pretpostaviti da bi njezinu provođenju uvelike mogli pripomoći novi mediji, a prije svega kompjutorske mreže i Internet.

Razmišljanja koja su ovdje izložena tek su jedna moguća priča o predmetu koji bi, čini mi se, morali pravo promisliti svi oni koji se muzejom bave: jedina je svrha, dakle, ovoga teksta da kolege potakne na pripovijedanje vlastite, možda mnogo *autentičnije* i *specifičnije* priče.

WHAT IS BEING COLLECTED BY THE CROATIAN HISTORY MUSEUM? (The thoughts of a curator)

Since the traditional definition and role of museums have undergone major changes in our day, it is almost impossible to envisage any group of objects that could not be (or, in actual fact, already isn't) a group of objects that is the subject of some more or less specialised museum. The authoress of the texts uses the example of the Croatian History Museum in Zagreb to consider the problem of criteria with respect to the selection of objects for museum collections. That is to say that the most recent historiography has for some time now thrown doubt on the interpretation of history as the past or as a set of important events or as a practical process in which individuals and collective entities take part. Above all, there has been criticism of "great history" from the standpoint of "small history", namely the history of everyday life, while radical versions present history only as a story, and not only as one story, but as a number of different stories, which can sometimes partially overlap, but which can sometimes also be completely different, without the possibility of determining which one of them is correct. On the basis of detailed analysis we have arrived at the hypothesis according to which - in line with the demand that the Croatian History Museum should collect objects that will enable the reconstruction of a diverse picture of the past, open to various interpretations both in the present and in the future - we could envisage that at the Croatian History Museum every object that has a story connected with it, provided that it can be told through language, and provided that it carries a Croatian element could, in principle, become a museum object. Since there is an infinite number of objects and historical stories that accompany them, it is nevertheless necessary to introduce some additional criteria so that the number of potential museum objects does not become infinite and so that it is adapted to the actual possibilities of the institution and the needs and demands of society.

sl.10 Izuvač za čizme od pozlaćenog željeza iz Laduča; poč. 19. st.